

Conferentie “Gek met dieren” 12 juni 2007

Workshop Huisdieren en Psychiatrie: de Praktijk

De workshop wordt geleid door Toon van de Aa met assistentie van Marisa Fabris

Het onderwerp voor de workshop is “Wat je in de dagelijkse praktijk kan doen om - op kleine schaal – het dier meer in de psychiatrie te krijgen.”

Toon begint met de vraag “Is er een psychiater in de zaal?” Hij wil graag weten wat de verdere ambities zijn voor het inzetten van dieren in de praktijk van de psychiatrie.

Vrijgevestigd psychiater Ineke Prins reageert. Mijn hond heeft zelf het initiatief genomen, zich met mijn therapieën te bemoeien. Ik denk dat de hond therapeutische kwaliteiten heeft. Een voorbeeld van wat de hond deed in een therapie: toen we in de therapie bezig waren over een overleden naaste van een cliënt viel de cliënt flauw. De hond ging naast haar liggen, hield haar poot boven het hoofd van de cliënt die toen weer bij kwam, en door het gebeuren erg ontroerd was. De hond weet zelf haar grenzen te bepalen, als ze er genoeg van heeft gaat ze weg.

Toon: Hoe reageren uw collega's hier op?

Ineke Prins: Met andere zelfstandig gevestigden zit ik in een intervisiegroep, waar meer ‘ongewone’ psychiaters in zitten, daar is er wel respect voor.

Iemand vraagt naar de verhouding tussen hond en mens, moet de mens altijd de baas zijn?

Ineke Prins: De achtergrond van de hond is de wolf, die leven in groepen, waarin één wolf (de alfa) de baas is. In de verhouding mens – hond moet een mens die rol van alfa vervullen. Anders wordt het erg verwarrend voor de hond.

Een psycholoog en arts: “Ik werk in een praktijk met ‘zorggetraumatiseerde’ kinderen en volwassenen: Mijn eerste vraag aan kinderen is, heb je een knuffel of een huisdier, en wil je dat meenemen. Als er geen huisdier is gebruik ik een knuffel van de cliënt of anders een speelgoeddiertje of pop als substituut, wat we dan als echt dier behandelen. Mijn ervaring is dat ik via het huisdier (en ook via het substituut) heel goede informatie krijgt, over gevoelige zaken, het maakt de cliënten emotioneel los.”

Op vraag van de gespreksleider zegt slechts een enkele aanwezige het werken met dieren in een therapie te hebben meegemaakt, de helft van de aanwezigen zou dat wel willen. Slechts een klein deel zou ook met een knuffeldier willen werken.

Iemand vertelt te hebben meegemaakt dat haar hond mee kon naar haar therapeut. De therapeut had zelf ook een hond. Dat voelde meteen vertrouwd.

Een therapeut zegt het een goed idee te vinden cliënten hun huisdier mee te laten nemen in therapie. Nu gaat het vaak zo, dat de hond in de auto blijft tijdens een behandeling.

Een ander zegt dat het bijvoorbeeld bij een huisarts niet zal kunnen, zoals honden ook worden ook worden geweerd uit restaurants en winkels.

Iemand vertelt dat haar therapeut boos werd toen ze haar hond meenam.

Een medewerker van een beschermende woonvorm vertelt dat ze eens per week haar hond mee neemt naar haar werk. De bewoners reageren er goed op, zo gaat een bewoner die anders haast nooit buiten kwam nu wandelen met de hond.

Een gepensioneerd therapeut vertelt dat ze haar hond altijd meenam naar haar werk. Het dier had een belangrijke rol, haar afscheid leek wel vooral een afscheid van de hond.

Toon vraagt of de hond na het afscheid een opvolger kreeg. Daar is destijds niet aangedacht.

Iemand beveelt de therapeutische werking van dieren bij stervensbegeleiding aan. Een dier in de armen om aan te raken geeft rust.

Een aanwezige die in verpleeghuizen heeft gewerkt vertelt dat het huisdier soms mensen uit een dip kon halen. Echter het gebeurt maar sporadisch dat iemand een dier meeneemt.

Iemand die met oudere cliënten werkt zegt dat je mensen ziet opleven als je een hond meeneemt, men vindt het leuk.

Een activiteitenbegeleider van een RIBW zegt dat het een goed idee is, maar ook veel van de medewerkers vraagt.

Een medewerker van een verpleeghuis (het Flevohuis) vertelt dat hij voorstelde zijn hond een keer mee te nemen, de directie ging akkoord maar toen kwamen er anderen met bedenkingen. Veel overleg, overleg op een goede manier, was nodig. Na drie maanden werd de hond eerst alleen op de parkeerplaats toegelaten. Toen konden de mensen zien dat het wat opleverde. De hond mocht naar binnen en het werd een vaste wekelijkse activiteit. De verbinding met de stichting ZorgDier Nederland werkte positief voor dit project, door de terugkoppeling van ervaringen met elkaar. Toen deze medewerker wegging werd de activiteit door anderen voortgezet.

Iemand zegt dat je dieren vooral niet moet opdringen, sommige mensen willen het niet. En kijken mag ook, soms zie je dan dat mensen later meer belangstelling krijgen. In bijvoorbeeld een huiskamer voor 10 personen kan het praktisch lastig zijn, mogelijk zal niet iedereen akkoord gaan. Doe het dan elders.

Een medewerker van Stichting Landzijde vertelt dat een breed scala van mensen met beperkingen baat heeft bij zorgboerderijen. De mensen worden daarheen vervoerd en krijgen een dagprogramma op maat, per cliënt wordt een passende boerderij en een passend dier gezocht. Het is een therapeutisch middel, een voorbeeld is een kind met ADHD dat door de reacties van het dier leert dat het beter rustig kan zijn.

Toon lijkt het dat therapeutisch inzetten van dieren gemakkelijker bij kinderen wordt gedaan, zo hoorden we vanmorgen al dat het in het Emma kinderziekenhuis al 30 jaar wordt gedaan.

Iemand zegt dat er verschillen tussen dieren zijn, honden hebben bijvoorbeeld veel aandacht nodig.

In het hospes dat een van de aanwezigen leidde, kwam op een gegeven moment een cliënt met een kat, na uitgebreid overleg werd besloten die toe te laten. Zo kreeg het hospes een huiskat. Er zijn ook minder makkelijke ervaringen geweest, maar de mooie en leuke overheersen. Een bijzondere ervaring was rond een stervende vrouw die depressief was en geen contact meer maakte met de omgeving. Al was het niet de bedoeling, toch kwam op een zeker moment de kat bij haar, raakte haar met zijn poot aan, er ontstond contact en zij ging praten tegen de kat, noemde haar voornaam. De medewerker sprak daarna de patiënte aan, of zij bij haar voornaam genoemd wilde worden: het antwoord was "Graag, want ik wil niet naamloos sterven."

Of dieren een rol kunnen spelen en welke, moet iedere keer weer afgewogen worden, dat is onderdeel van de kwaliteit van zorg. Ieder mens is uniek, iedere situatie is uniek.

De ervaring van deze medewerker is, dat naarmate zorg meer geïnstitutionaliseerd wordt, instellingen groter worden, er meer mensen op beleid zitten, meer dingen op papier komen te staan op kwaliteitsgebied, het moeilijker wordt zoiets als de aanwezigheid van een huiskat praktisch uit te voeren.

Toon: Maar grote instellingen hebben kleine afdelingen.

Toon: Een les die hier naar voren komt is: zorg als hulpverlener dat je collega's meedoen, dat je afspreekt dat je activiteit wordt voortgezet als je weg gaat, en de afspraak maakt dat er een nieuwe kat komt als de huiskat overlijdt.

Iemand vertelt over een verpleeghuis, dat met een kinderboerderij heeft afgesproken dat de patiënten met de dieren kunnen 'snoezelen'. Een aantal dieren komt regelmatig in het verpleeghuis. De kinderboerderij wordt ook ingezet bij kinderen met gedragsproblemen.

Ineke Prins pleit er voor dat bij opname van patiënten er de mogelijkheid is voor opname samen met het huisdier. Zij heeft zelf gewerkt in een psychotherapeutische gemeenschap waar dieren van cliënten mee opgenomen werden. Het gebeurde dat huisdieren in de therapie een rol gingen spelen. Bij een psychodrama-sessie waarin een cliënt werkte kwam haar kater binnen, en keek haar minutenlang indringend aan.

Een activiteitenbegeleider op een woonafdeling van GGz Drenthe verteld over een dierenweide, begeleid en ondersteund door cliënten een project dat sinds anderhalf jaar bestaat. De mensen komen er meer naar buiten door, en ze nemen verantwoordelijkheid voor de dieren.

Een medewerker van een inloophuis in Leiden vertelt dat een aantal cliënten als vrijwilliger bij het dierenasiel werkt. Het werkt goed voor de cliënten en ook goed voor de dieren, er ontwikkelt zich soms een goede band tussen vrijwilliger en dier, zelfs bij dieren die anders onplaatsbaar zouden zijn. Cliënten leren omgaan met dieren, een van de effecten is dat bij cliënten agressie vermindert.

Een medewerker van een verpleeghuis in Rotterdam vertelt dat er katten zijn die de hele afdeling door gaan. Sommige bewoners hebben vogels of andere dieren op hun kamer. Vrijwilligers helpen bij het verzorgen van de dieren. De ervaring is dat door de aanwezigheid van dieren bewoners minder op zich zelf zijn.

Een medewerker van een TBS-instelling vertelt dat activiteiten op een paardenboerderij als therapie gebruikt worden. Het weekeinde is een knelpunt, dan worden er nauwelijks activiteiten aangeboden. Ze willen nu een project opzetten voor twee doelgroepen: seksuele delinquenten en long-stay cliënten.

Iemand zegt dat in Amerika goede ervaringen zijn met gedragsgestoorde honden, die door veroordeelden worden geholpen.

Gevraagd wordt of er voor wordt gezorgd dat de inzet niet ten koste van de dieren gaat. Bevestigd wordt dat er hier aandacht voor is.

Iemand vertelt dat toen zij opgenomen werd, haar hond niet mee mocht. Dat was niet alleen slecht voor haar, maar ook voor haar hond, die haar miste.

Gevraagd wordt naar de mogelijkheid voor ex-clianten om betaald werk in deze sector (dieren in zorg) te vinden.

Een medewerker van Roads, een instelling in Haarlem, vertelt dat zij een dierenhotel hebben opgericht. Huisdieren van GGz-clianten kunnen daar terecht als hun baas in crisis is. Er werken ook cliënten.

Iemand van GGz Friesland vertelt dat zij een opvang hebben waar vrijwilligers uit het cliëntenbestand werken.

Elders is een manege waar ook cliënten werken, het wordt uitgebreid naar een pension, en is niet alleen op GGz cliënten gericht.

GGz Eindhoven heeft een boerderij met een opvang voor huisdieren van opgenomen cliënten. Ook wordt de boerderij als 'knuffelweide' gebruikt. Er werken cliënten.

Iemand vertelt over een cliënte die onlangs samen met haar paard werd opgenomen in een GGz-instelling, dat wil zeggen het paard werd bij een nabije boer gestald.

Iemand pleit ervoor de opvang zo in te richten dat de dieren niet in hokken zitten, maar dat ze groepsgewijs kunnen leven, een crèche in plaats van een kooi.

Een aanwezige vraagt aandacht voor het vele dierenleed dat zij rond de psychiatrie heeft gezien. Sommige mensen met psychische problemen kunnen zichzelf geen grenzen stellen, soms worden dieren misbruikt, er moet in de gaten gehouden worden dat dieren niet het slachtoffer worden.

Iemand vertelt over een conflictueuze periode die zij meemaakte in een therapeutische gemeenschap. Daar gebeurde het dat cliënten de vogelkooien openzetten waarop de vogels door de katten werden opgegeten. Het conflict was overigens onder de medewerkers begonnen.

Toon: Naast psychiatrische patiënten die een gevaar zijn voor dieren zijn er ook die weldadig zijn voor dieren. En schade aan dieren wordt ook toegebracht door mensen zonder 'psychiatrische' achtergrond.

De dierenbescherming vraagt zich af of de activiteiten die wij mensen willen, zoals knuffelweiden en ezelskarretjes, voor de dieren ook leuk zijn.

De opvang voor dieren kost ook veel geld, als er te weinig geld is gaat het snel ten koste van de dieren.

Een docent die met zorgboerderijen samenwerkt, zegt dat de inzet van dieren in de zorg staat of valt met interesse en goede begeleiding vanuit de zorginstellingen. Naast de kosten zijn er ook belangrijke opbrengsten: bijvoorbeeld dat dieren rust kunnen brengen, en contact kunnen helpen maken.

Toon vraagt of cliënten in de praktijk gebruik maken van financiële regelingen zoals PGB om de zorg voor dieren mogelijk te maken.

Een aanwezige is bezig met een project voor cliëntenhond, of psychiatrische hulphond. Ze is er in geslaagd de reiskosten vergoed te krijgen. Het dier heeft plichten en ook rechten, de hulphond heeft zorgplicht voor zijn cliënten, en die cliënt heeft ook zorgplicht voor zijn hond. Een recht van het dier is bijvoorbeeld dat opvang en huisvesting geregeld wordt in het geval de cliënt opgenomen wordt en de hond niet mee kan.

De ervaring is dat de bijzondere bijstand weinig biedt, zelfs niet als je huisdier ziek is.

De dierenbescherming raadt mensen aan goed over de kosten na te denken voor dat ze een dier nemen. Bijvoorbeeld als door een opname een hond maandenlang in het asiel moet worden ondergebracht, zal de cliënt met de hoge rekening daarvoor worden geconfronteerd. Iemand weet dat voor dergelijke situaties, in verband met opname van een cliënt, de bijzondere bijstand wel mogelijkheden biedt.

Een medewerker van de crisisdienst Eindhoven wijst op de crisiskaart, dat is een middel dat je kan inzetten om de verantwoordelijkheid goed te regelen.

Aangeraden wordt te zorgen voor een verzekering om de verzorging van je dier veilig te stellen (met name in het geval dat je overlijdt), en ook voor een potje geld om bij noodgevallen voor je dier te kunnen zorgen. Met name diergeneeskunde kan duur zijn.

Er wordt verteld van een verzekeringsmaatschappij die onbeperkte tijd verzekerde na slechts een beperkt aantal jaren premie betalen, maar die maatschappij ging failliet. Het verhaal wordt bevestigd.

Iemand vertelt dat ze in Spanje op vakantie een psychose kreeg. Ze werd naar huis gebracht, maar haar hond ging naar het asiel in Spanje. Gedreigd werd dat de hond zou worden afgemaakt, en daarom ging zij terug naar Spanje, maar de psychose was nog niet geheel over en zo kwam zij in een Spaanse inrichting terecht. Uiteindelijk werd de hond

meegenomen toen zij weer werd gerepatrieerd. (Het verhaal wordt door de zaal met applaus begroet).

Toon vraagt of hulpverleners cliënten wel eens aanraden een huisdier te nemen. Een aanwezige antwoordt dat dat soms gebeurt, het moet dan een dier zijn dat bij de persoon past, het die moet goed verzorgd worden en er moet iets geregeld zijn dat het dier verzorgd blijft als de cliënt het in een crisis of opname situatie niet goed kan.

Een spreker is het grote aantal huisdieren opgevallen. Veel mensen gaan alleen wonen en nemen vervolgens een dier omdat dat zo eenzaam is. De mens is een sociaal wezen, het is niet wijs om zo op jezelf te gaan leven. Mensen zoeken onvoorwaardelijke liefde bij de dieren. Zo lijken dieren te worden gebruikt als surrogaat voor een partner. Een ander vindt dat als je goed contact met dieren hebt en gelukkig met ze bent, er geen probleem is.

De dierenbescherming zegt dat dieren heel anders zijn dan mensen, een dier moet geen substituuat zijn. Je kan ook niet zeggen dat iedereen recht op een dier heeft, het is een keuze.

Ineke Prins heeft moeite met "een dier nemen", we moeten ook de dieren laten kiezen. We kunnen leren van de dieren, want ze zijn onze voorouders.

Er wordt gevraagd naar opleidingsmogelijkheden voor mensen die in de zorg met dieren willen werken. Genoemd wordt Hogeschool Larestein / Van Hall Instituut. Er is een opleiding op ergotherapeutisch gebied, folders hiervan zijn op de informatiemarkt aanwezig. Het idee wordt geopperd dat een scholing in het omgaan met dieren in de zorg wordt opgenomen in een opleiding voor sociaal werk als deel van een keuzeprogramma.

Toon geeft een aantal conclusies van de bijeenkomst aan; het zijn praktische aanbevelingen voor individuen en voor projecten om te helpen in de dagelijkse praktijk van de inzet van dieren in de psychiatrie.

- zorg voor het welzijn van de dieren
- doe het niet alleen
- heb mogelijkheden achter de hand voor als je terugvalt
- zorg dat het geld blijft stromen
- begin klein, dat langzaam groter mag worden